

Republika Srbija
VRHOVNI KASACIONI SUD
Rev 403/10
08.04.2010. godina
Beograd

Vrhovni kasacioni sud, u veću sastavljenom od sudija Snežane Andrejević, predsednika veća, Sonje Brkić i Milomira Nikolića, članova veća, u parnici tužioca I.R. iz M., koga zastupa G.M. advokat iz Z., protiv tužene Republike Srbije, koju zastupa Republički javni pravobranilac, radi naknade štete, odlučujući o reviziji tužioca izjavljenoj protiv presude Okružnog suda u Zrenjaninu Gž. 1181/08 od 10.09.2008. godine, u sednici održanoj dana 08.04.2010. godine, doneo je

R E Š E N J E

UKIDAJU SE presuda Opštinskog suda u Zrenjaninu P. 610/07 od 15.05.2008. godine u stavu 2. i 3. izreke i presuda Okružnog suda u Zrenjaninu Gž. 1181/08 od 10.09.2008. godine kojom je navedena prvostepena presuda potvrđena u ovom delu i predmet ustupa Osnovnom sudu u Zrenjaninu na ponovno suđenje.

O b r a z l o ž e n j e

Presudom Opštinskog suda u Zrenjaninu P. 610/07 od 15.05.2008. godine: 1) odbijen je kao neosnovan prigovor presuđene stvari; 2) odbijen je kao neosnovan tužbeni zahtev tužioca kojim je tražio da se obaveže tužena da mu na ime pravičnog zadovoljenja zbog povrede prava na hitno ispitivanje zakonitosti lišavanja slobode isplati 3.000.000,00 dinara sa zakonskom zateznom kamatom od presuđenja do isplate i naknadi mu troškove postupka sa istom kamatom; 3) obavezan je tužilac da tuženoj naknadi troškove postupka u iznosu od 13.500,00 dinara; 4) tužilac je oslobođen 50% sudske takse, a preostali iznos obavezan je da plati u tri mesečne rate.

Okružni sud u Zrenjaninu je presudom Gž. 1181/08 od 10.09.2008. godine odbio kao neosnovanu žalbu (tužioca) i potvrdio navedenu prvostepenu presudu u pobijanom delu (st. 2, 3. i 4. izreke).

Protiv ove drugostepene presude tužilac je blagovremeno izjavio reviziju zbog bitnih povreda odredaba parničnog postupka i pogrešne primene materijalnog prava.

Vrhovni kasacioni sud je ispitao pobijanu presudu u smislu odredaba člana 399. Zakona o parničnom postupku - ZPP („Službeni glasnik RS“ 125/04), koje se primenjuju na osnovu odredbe člana 55. stav 2. Zakona o izmenama i dopunama Zakona o parničnom postupku („Službeni glasnik RS“ 111/09), obzirom da je revizija tužioca izjavljena protiv navedene drugostepene presude pre 29.12.2009. godine i utvrdio da je revizija osnovana.

Prema razlozima nižestepenih presuda zahtev tužioca za naknadu štete prema tuženoj Republici Srbiji zasnovan je na okolnostima koje se odnose na propust Okružnog suda u Zrenjaninu da odluči o zahtevu tužioca za hitno ispitivanje zakonitosti lišenja slobode - koji je podneo tom sudu 10.11.2004. godine. Tužioca, koji je bio sudija Opštinskog suda u Zrenjaninu, su prema navodima tužbe dana 26.05.2004. godine oko 8 časova službena lica BIA-e sproveli od kuće u kojoj je živeo do sudnice u kojoj je radio, a zatim ga odveli u prostorije BIA-e, gde mu je u 9,20 časova uručeno rešenje o lišavanju slobode - bez pouke o pravnom leku. Tužilac je zadržan i ispitivan u prisustvu zamenika javnog tužioca, zapisnik o ispitivanju završen je u 14,30 časova. Tek oko 19,30 časova tužilac je izveden pred istražnog sudiju Okružnog suda u Zrenjaninu. Posle sprovedene istrage Okružni tužilac je protiv njega podigao optužnicu kojom je tužiocu stavljeno na teret da je počinio krivično delo primanje mita iz člana 254. stav 1. KZ RS, koji je u toku. Kako u prekrivičnom postupku nije bilo omogućeno ispitivanje zakonitosti odluke o lišenju slobode tužioca - od strane suda, garantovano članom 5. stav 4. Evropske konvencije za zaštitu ljudskih prava i osnovnih sloboda, počinjena je od strane organa BIA-e povreda tog prava nastala izostavljanjem pouke o pravu na žalbu istražnom sudiji.

Tužilac je dana 10.11.2004. godine podneo zahtev za pokretanje postupka radi ispitivanja zakonitosti lišenja slobode Okružnom sudu u Zrenjaninu, koji o tom zahtevu nije odlučio ni procesno ni meritorno, već je dana 11.01.2007. godine pod brojem Kri. 138/04 dostavio dopis tužiocu u kome su navedeni razlozi zbog kojih taj sud smatra da odlučivanje o samoj činjenici lišenja slobode tužioca, na način koji zahteva tužilac, nije moguće, u kome je između ostalog navedeno i da se u slučaju sumnje u pogledu zakonitosti lišenja slobode protivno odredbama člana 227. ZKP protiv lica koje je takvo delo učinilo može podneti krivična prijava, odnosno inicirati disciplinski postupak pred nadležnim organom ili zahtevati naknada štete zbog nezakonitog rada organa od države. Povodom obraćanja tužioca Vrhovnom sudu Srbije (pritužbe na rad Okružnog suda u Zrenjaninu), tužiocu je dostavljena kopija izjašnjenja predsednika Okružnog suda u Zrenjaninu a aktom Vrhovnog suda Srbije VI Su 589/06 od 13.02.2007. godine obavestjen je i da u postupku provere po pritužbama Vrhovni sud nema ovlašćenja da naloži Okružnom sudu u Zrenjaninu da sprovede postupak po zahtevu tužioca i da Vrhovni sud Srbije zakonitost sudskih odluka ispituje u postupku odlučivanja o pravnim lekovima.

Presudom Vrhovnog suda Srbije Rev. 37/79/ su 17.03.2007. godine kojim su ukinute preinačene presude Opštinskog suda u Novom Sadu P. 1848/2005 od 21.02.2006. godine i Okružnog suda u Novom Sadu Gž. 3293/06 od 08.11.2006. godine tužiocu je dosuđena naknada nematerijalne štete zbog povrede prava na poštovanje privatnog i porodičnog života u iznosu od 300.000,00 dinara i 100.000,00 dinara zbog povrede prava na hitno ispitivanje zakonitosti lišenja slobode, koji je tužiocu dužna da naknadi tužena Republika Srbija zbog neovlašćenog prisluškivanja tužioca od strane organa BIA-a i uskraćivanja prava na pravni lek i kontrolu odluke BIA-e o zadržavanju tužioca, u kojoj nije bilo pouke o pravnom leku.

Polazeći od ovako utvrđenog činjeničnog stanja nižestepeni sudovi su zaključili da je tužilac ostvario pravo na naknadu štete zbog povrede prava iz člana 5. stav 4. Evropske konvencije za zaštitu ljudskih prava i osnovnih sloboda zbog nezakonitog i nepravilnog rada organa BIA-e za čiji rad odgovara tužena država i da se radi o jedinstvenom osnovu za pravično zadovoljenje i kad je štetu prouzrokovalo više organa, u smislu člana 172. Zakona o obligacionim odnosima (ZOO), čija se visina određuje po odredbama člana 200. ZOO. Novčana naknada štete kao satisfakcija odnosi se po oceni nižestepenih sudova na jedinstvenu posledicu – izostanak sudske kontrole zakonitosti, akta lišenja slobode tužioca u prekrivičnom postupku, kao svršenu situaciju i ne može obrazovati dodatni osnov za zahtevanu naknadu štete u ovoj parnici zbog kasnijeg nezakonitog rada suda kao organa za koji takođe odgovara tužena država.

Revizijom tužioca se osnovano ukazuje da nižestepene presude ne sadrže razloge o svim bitnim činjenicama od kojih zavisi odluka o osnovanosti zahteva tužioca ili su ti razlozi nejasni i protivurečni i da je zbog pogrešne primene materijalnog prava činjenično stanje nepotpuno utvrđeno.

Prema odredbama člana 25. Ustava Republike Srbije („Službeni glasnik RS“ 1/90), koji je bio na snazi u vreme odluke BIA-e o zadržavanju tužioca, svakom je bilo zajamčeno pravo na naknadu štete koju mu nezakonitim ili nepravilnim radom nanese službeno lice ili državni organ ili organizacija koja je vršila javna ovlašćenja. Pravo na naknadu materijalne i nematerijalne štete jemči i sada važeći Ustav Republike Srbije („Službeni glasnik RS“ 96/06), svakom kome štetu prouzrokuje državni organ, imalac javnog ovlašćenja, organ autonomne pokrajine ili organ jedinice lokalne samouprave (član 35. stav 2).

Evropska konvencija za zaštitu ljudskih prava i osnovnih sloboda („Službeni list SCG“ – međunarodni ugovori 9/03 od 26.12.2003. godine) primenjivala se neposredno kao međunarodni izvor prava u državnoj zajednici Srbija i Crna Gora od 03.03.2004. godine, a na osnovu čl. 10. i 16. Ustavne povelje državne zajednice Srbija i Crna Gora imala je primat nad pravom Srbije i Crne Gore i pravom država članica.

Prema odredbi člana 5. stav 4. navedene Konvencije svako ko je lišen slobode ima pravo da pokrene postupak u kome će sud hitno ispitati zakonitost lišenja slobode i naložiti puštanje na slobodu ako je lišenje slobode nezakonito.

Osim navedenog, Zakonom o izmenama i dopunama Zakonika o krivičnom postupku („Službeni glasnik RS“ 58/04 od 28.05.2004. godine), koji je važio u vreme podnošenja zahteva tužioca Okružnom sudu u Zrenjaninu, u noveliranom članu 5. stav 3, bilo je propisano da lice lišeno slobode ima pravo da pokrene postupak u kome će nadležni istražni sudija hitno ispitati zakonitost lišenja slobode i naložiti puštanje na slobodu ako je lišavanje bilo nezakonito.

Postupanje organa za čiji rad odgovara država i pravilnost njihovog rada ocenjuje se, po stanovištu Vrhovnog kasacionog suda, po odredbama člana 172. ZOO, prema propisanim pravilima postupka za rad organa i okolnostima konkretnog slučaja. Nezakonitim radom službenog lica ili organa smatra se postupanje suprotno zakonu, drugom propisu ili opštem aktu kao i propuštanje da se zakon, drugi propis ili opšti akt primeni. Nepravilan rad službenog lica ili organa je činjenje ili nečinjenje protivno uobičajenom ili propisanom načinu obavljanja delatnosti koje šteti pravu ili interesima nekog lica.

Ukoliko je jedna šteta višestruko uzrokovana radnjama više lica ili organa, za nju, po oceni revizijskog suda, odgovaraju pravna i fizička lica koja su štetu uzrokovala, odnosno država koja je odgovorna za njihov rad, a ukoliko nema prekida uzročnosti za celokupnu štetu odgovara i štetnik koji je štetu početno uzrokovao, s tim što radnja koja je po teoriji adekvatne uzročnosti preovlađujući uzrok štete, ne sme biti uzrokovana spoljnim činjenicama radnjom trećeg lica ili drugih organa.

Imajući u vidu da je tužilac pretrpeo štetu nepravilnim radom organa BIA-e, za koju odgovara država, jer navedena odluka koju je donela BIA nije sadržavala pouku o pravnom leku protiv te odluke, čime je povređeno pravo na hitno ispitivanje zakonitosti lišenja slobode tužioca 26.05.2004. godine za koju je tužiocu navedenom pravosnažnom presudom dosuđena naknada štete zbog povrede prava garantovanog članom 5. stav 4. Evropske konvencije za zaštitu ljudskih prava i osnovnih sloboda, po oceni Vrhovnog kasacionog suda, radi se o samostalnoj šteti prouzrokovanoj navedenom svršenom radnjom organa BIA-e u prekrivičnom postupku, a ne o višestruko uzrokovanoj šteti radnjama organa BIA-e i Okružnog suda u Zrenjaninu kao jedinstvenoj šteti – jer sudski organi u povredi ovog prava tužioca 26.05.2004. godine nisu učestvovali. Zato je u konkretnom slučaju, po oceni Vrhovnog kasacionog suda, uzročnost sa potonjim radnjama drugih organa i novom štetom – prekinuta, a odgovornost tuženog za rad suda trebalo je raspraviti kao da se radi o posebnoj šteti – prouzrokovanoj novom radnjom tog organa i oceniti da li u konkretnom slučaju postoji osnov odgovornosti tužene države za naknadu ove nematerijalne štete i uslovi za zasnivanje njene odgovornosti za štetu, u smislu člana 172. ZOO.

Kako su nižestepeni sudovi odluku o osnovanosti zahteva tužioca zasnovali na zaključku o jednoj višestruko uzrokovanoj šteti, samo zbog toga što i za rad BIA-e i za rad suda odgovara tužena država, propustivši da odgovornost države ocene po članu 172. ZOO u skladu sa pravilima o odgovornosti za nepravilan rad Okružnog suda u Zrenjaninu koji nije odlučio o zahtevu tužioca od 10.11.2004. godine kojim je tužilac zahtevao

sudsko ispitivanje zakonitosti odluke o lišenju slobode, po članu 5. stav 4. Evropske konvencije za zaštitu ljudskih prava i osnovnih sloboda Vrhovni sud je ukinuo obe nižestepene presude u smislu člana 406. i 407. stav 2. ZPP i odlučio kao u izreci ove presude, budući da se za sada ne može zaključiti da li je u radnjama suda bilo protivpravnosti i nepravilnosti, i predmet ustupio Osnovnom sudu u Zrenjaninu na osnovu odredaba člana 22. Zakona o uređenju sudova („Službeni glasnik RS“ 116/08, 104/09) i člana 3. stav 1. tačka 21. Zakona o sedištima i područjima sudova i javnih tužilaštava („Službeni glasnik RS“ 116/08).

U ponovnom postupku prvostepeni sud će otkloniti rečene nedostatke i odlučujući o zahtevu tužioca doneti zakonitu i pravilnu odluku.

Predsednik veća - sudija

Snežana Andrejević, s.r.